

عاشورا میوه تلخ فراموشی غدیر/ عمرو عاص زیباترین غدیره را سروده است!

یکی از شعرای غدیره، اساس کار علامه امینی در تدوین کتاب «الغدیر» را بررسی معنی ولی در اشعار غدیره بزرگان عرب خواند...

یکی از شعرای غدیره، اساس کار علامه امینی در تدوین کتاب «الغدیر»؛ را بررسی معنی ولی در اشعار غدیره بزرگان عرب خواند و گفت: غدیر حقیقتی است که هیچ کس نمی تواند آن را منکر شود و شعرای بزرگ عرب در قالبهای مختلف ادبی به جایگاه حضرت علی(ع) پرداخته اند.

به گزارش خبرنگار مهر، انعکاس حقایق تاریخی و فرهنگی و باورهای دینی در آئینه ادبیات و به ویژه شعر، از قدیم الایام یکی از مهمترین راههای ماندگاری، حفظ و اشاعه آن در میان ملتها بوده است. در این میان درباره حفظ و ترویج حقیقت تاریخی غدیر به عنوان یکی از بزرگترین وقایع تاریخی اسلام با دو غفلت جدی مواجه ایم. اول غفلت از خود واقعه و دوم غفلت از متن بسیار مهم خطبه غدیر که مورد دوم متأسفانه پررنگ تر و شایع تر از مورد اول بوده و هست.

تا جائیکه بعد از گذشت سالها و قرنهای واقعه و تأکید صریح شخص پیامبر(ص) بر وجوب اطلاع رسانی همگانی مفاد خطبه، هنوز در میان هر دو طیف مخاطب عام و خاص؛ آگاهی از فرازهای مهم و اساسی خطبه تعجب برانگیز و بعضا غیرقابل باور است. مانند اشاره به نام تمام 11 امام پس از امیرمؤمنان(ع)، اشاره مستقیم به امامت حضرت مهدی(عج) و غلبه و پیروزی های ایشان به عنوان آخرین امام در متن خطبه حضرت رسول(ص).

به بهانه فرارسیدن عید غدیرم خبرنگار مهر گفتگویی با عیسی ثاقب بخشایش یکی از شعرای اهل بیت که واقعه غدیر و خطبه پیامبر(ص) در این روز را به نظم در آورده است، ترتیب داده است که در پی می آید:

* خبرگزاری مهر- گروه دین و اندیشه: آیا در آثار شعرای بزرگ فارسی از جمله حافظ، فردوسی، سعدی و... در مورد واقعه غدیرم به همان صورت که در باور شیعه است اشعاری را می توان دید؟

- عیسی ثاقب بخشایش: غدیر حقیقتی است که هیچ کس نمی تواند آن را منکر شود و شعرای بزرگ فارسی زبان در قالبهای مختلف شعری و ادبی به جایگاه حضرت علی(ع) پرداخته اند. با اینکه شیعه و سنی به واقعه تاریخی غدیر اشاره دارند اما اختلاف بر سر معنی یک کلمه است. اهل سنت به جمله «من كنت مولاه فهذا علی مولاه»؛ تأکید دارند و منکر واقعه نیستند اما واقعه را تحریف می کنند و معنی «ولی» را به معنی دوست می گیرند و شیعه ولی را به معنی سرپرست می گیرد.

به دلیل حاکمیت اهل سنت در ایران پیش از صفویه، اکثر شعرای بزرگ ما اهل سنت بودند البته بر سر برخی از آنان مثل حافظ، فردوسی و سنایی و .. اختلاف است که برخی می گویند شیعه و برخی آنان را سنی مذهب می خوانند اما تا زمان صفویه که شعرای شیعه فضا را برای بیان این مطلب پیدا می کنند، در مورد شیعه و یا سنی بودن برخی از شعرا اختلاف است.

* در آثار شعرای بزرگ عرب بحث غدیرم چگونه منعکس شده است؟

- شعر در صدر اسلام به مانند یک رسانه بوده است. به این معنی که سریعترین، ماندگارترین رسانه در آن زمان «شعر» بوده است. در واقع اساس کار مرحوم علامه امینی (ره) در مجموعه 11 جلدی «الغدیر»؛ راجع به همین مسئله است که ایشان دیدگاه شعرای بزرگ عرب را از کلمه «مولاه»؛ و قصه غدیر مورد بررسی قرار می دهد. از معجزات الهی این بود که یک شاعر پر توان به نام «حسان بن ثابت»؛ که در واقعه غدیر حضور داشته است، پس از خطابه پیامبر(ص) در مورد ولایت حضرت علی(ع) از پیامبر اجازه می گیرد که این واقعه را به شعر بیان کند و او بلند می شود و در قصیده ای قراء این واقعه را می سراید و ماندگار می شود.

علامه امینی به بررسی اشعار شعری از این دست که معروف هستند پرداخته است و بررسی می کند که مثلا در قرن اول که حسان بن ثابت در واقعه غدیر بوده و شعر گفته است استنباطش از مولا و غدیر چه بوده و یا در قرن دوم که «کمیت اسدی»؛ بوده است چگونه و به همین ترتیب جلو می رود. از نکات جالبی که مرحوم علامه امینی بدان پرداخته این است که علامه در «الغدیر»؛ به شعری از یکی از شعرایی که به واقعه غدیر به همان نحوی که در باور شیعه است، اشاره می کند و این دشمن اهل بیت(ع) و امیرالمؤمنین(ع) کسی نیست جز عمرو عاص.

عمرو عاص قصیده ای دارد به نام #171؛ جلیلیه؛ که از شاهکارهای ادبی عرب است. قضیه از این قرار است که وقتی معاویه عمرو عاص را به فرمانداری مصر منصوب می کند از او خراج مصر را طلب می کند و با شانه خالی کردن عمرو عاص از پرداخت مالیات، معاویه تهدید می کند که اگر خراج مصر را ندهی تو را عزل می کنم و عمرو عاص در جواب معاویه این قصیده را می فرستد.

جلجل صدای زنگ شتر را می گویند و عمرو عاص در آخر قصیده خطاب به معاویه می گوید نگذار این شتر گردنش تکان بخورد و صدای جلجل بلند شود که آبروی تو می رود. این قصیده دقیقاً به مر غدیر و خلافت و ولایت امیرالمؤمنین (ع) بر اساس همان اعتقاد شیعه اشاره می شود. حتی بزرگان مذاهب اهل سنت مثل شافعی شعرهایی در مورد امیرالمؤمنین (ع) دارد که اگر کسی نداند فکر می کند سید رضی آن را سروده است آنجا که می گوید: "لو ان المرّتصی ابدی محلّه لصار التاس طراً سجداً له و مات الشافعی و لیس یدری علی ربه ام ربه الله" یعنی #171؛ اگر علی جایگاه و حقیقت خویش را برای مردم آشکار کند، هر آینه مردم دسته دسته در برابر او به سجده خواهند افتاد، شافعی مُرد و عاقبت نفهمید پروردگار او علی است یا خدا.؛ شافعی در این شعر آنقدر غلو می کند که به حضرت علی (ع) مقام ربوبیت می دهد.

* چه مسئله ای باعث شد که تصمیم به نظم درآوردن واقعه تاریخی غدیر و خطبه پیامبر (ص) در کتاب #171؛ حدیث مهر در بلور شعر؛ بگیرد؟

- تا قبل از سال 83 هیچ وقت خطابه پیامبر اکرم (ص) در غدیر خم را به طور کامل نخوانده بودم و تصویری که از غدیر و این خطبه در ذهنم بود همان فراز معروف #171؛ من کنت مولاة فهذا علی مولاة؛ بود با اینکه ابیات زیادی در مورد غدیر سروده بودم اما از مابقی این خطبه اطلاعی نداشتم. در آستانه؛ عید غدیر همان سال در برنامه های جشن عید غدیر بنا شد که یک جدول کلمات متقاطع با موضوع غدیر برای دانش آموزان دبیرستان طراحی کنم. برای طراحی جدول، کتاب #171؛ اسرار غدیر؛ نوشته محمد باقر انصاری؛ را مطالعه کردم. و با متن کامل خطابه آشنا شدم و از مطالب ژرف و عمیق پیامبر (ص) شگفت زده شدم. تازه آن روز بود که به غفلت و کوتاهی خویش نسبت به #171؛ جنب الله؛ - که همان حق امیرالمؤمنین (ع) است پی بردم به خصوص این فراز فرمایش پیامبر (ص) که فرمودند: #171؛ فلیبلغ الحاضر الغائب و الوالد الولد الی یوم القیامه؛ یعنی :

هم برآنانی که اینجا حاضرند بر تمام قول و فعلم ناظرند
وان گروهی هم که اکنون نیستند بر تخلف هیچ مأذون نیستند
آن کسانی هم که تا این وقت روز پای ننهادند در دنیا هنوز
حاضران تشریح این دعوت کنند هر زمان با غائبان صحبت کنند
تا قیامت هر پدر از این خبر قصه ها باید بگوید با پسر

این بود که از آن روز همیشه می خواستم به سهم خویش این پیام را به دیگران منتقل کنم. در سال 86 تصمیم گرفتم ترجمه shy؛ متن این خطبه؛ شریف را به نظم در آورم. در بیشتر اوقات فراغت فکری به این مهم مشغول شدم که حدود 2 سال طول کشید.

* آیا پیش از شما نیز در ادبیات فارسی کسی از شعرا دست به این کار زده است؟

- همه یا لاقلاً اکثر شاعران شیعی حتی بعضی از شاعران اهل سنت در مورد غدیر به سرودن شعر پرداخته اند. اما تمام خطبه را به صورت نظم در نیاورده اند آقای #171؛ سید حسین حسینی؛ در کتاب #171؛ خطابه غدیر در آئینه شعر؛ از 7 شاعر نام می برد و آثارشان را می؛ آورد که تمام خطبه را به شعر کشیده اند. آغازگر این راه مرحوم #171؛ صغیر اصفهانی؛ بوده که در سال 1349 این کار را انجام داده است. پس از او مرحوم #171؛ ژولیده نیشابوری؛ و همچنین استاد #171؛ غلامرضا سازگار (میثم)؛ و #171؛ حسین حسینی؛ به دو زبان ترکی و فارسی و #171؛ علی تنها؛ تمام خطبه را به صورت شعر درآورده اند. البته بنده از بین این آثار قبلاً فقط اشعار مرحوم صغیر را دیده بودم؛ به همین خاطر در وزنی متفاوت با اشعار ایشان اقدام به این کار نمودم. جالب است که هر کدام از این چند نمونه در وزنی متفاوت با دیگر کارها سروده شده اند.

* به نظر شما چه نکته ای و یا نکاتی از غدیر کمتر مورد توجه بوده است؟ نکته ای که باعث شود در قرن 21 و با گذشت بیش از 1400 سال از واقعه تاریخی و دینی غدیر امکان احیای دوباره آن به همان نحوی که مضمون و پیام آن است را احیا کرد؟

- متأسفانه با اینکه واقعه غدیر همه هویت تشیع است؛ اما همواره مورد غفلت و کم توجهی توده شیعیان قرار گرفته است. دین اسلام، که برنامه درست زندگی کردن است با غدیر خم کامل می شود و نعمت های خداوند با وجود ائمه به اتمام می رسد و اصولاً تمام نعمت در وجود امام متبلور است. تا انسان هست و زندگی جریان دارد نیاز به امام معصوم امری بدیهی و روشن است.

وقتی پیامبر(ص) به حاضران در غدیر فرمان می دهد که به غایبان این حقیقت را برسانند و تصریح می فرماید که تا روز قیامت هر پدری موظف به رساندن این حقیقت به فرزند خویش است، معلوم می شود که غدیر فقط محدود به زمان صدر اسلام نیست و در همه زمان ها جاری است. پیامبر اکرم(ص) در این روز علاوه بر نصب و تعیین امیرالمؤمنین علی (ع) و گرفتن اقرار زبانی و بیعت عملی از همه حاضران در غدیر (حتی بانوان)؛ از آنها می خواهد که به امامت امام حسن(ع) و بعد از او امام حسین(ع) و 9 فرزند او علیهم السلام اقرار نموده و بیعت کنند.

آنچه از غدیر در اذهان بیشتر مردم وجود دارد همان فراز #171؛ من کنت مولاة فهذا علی مولاة؛ است و بخش های دیگر این خطبه کمتر مورد توجه قرار گرفته است. #171؛ محمد باقر انصاری؛ که تألیفات متعددی پیرامون غدیر دارند این خطبه را به 11 بخش تقسیم کرده اند که عناوین آن به شرح ذیل است:

1- حمد و ثنای الهی 2- فرمان الهی برای مطلبی مهم 3- اعلان رسمی ولایت و امامت دوازده امام علیهم السلام 4- معرفی امیرالمؤمنین علیه السلام 5 تأکید بر توجه امت به مسئله امامت 6- کارشکنی منافقان 7- ویژگی های پیروان اهل بیت علیهم السلام و دشمنان ایشان 8- حضرت مهدی عجل الله فرجه 9- مطرح کردن بیعت 10- تبیین حلال و حرام، واجبات و محرمات 11- گرفتن بیعت و اقرار زبانی و عملی؛ و همه موارد فوق با زندگی امروز مردم سر و کار دارد.

* می دانیم که غدیر واقعه ای غریب به لحاظ اجتماعی و تاریخی و فرهنگی است و کمتر کسانی موفق به این شده اند که به غدیر بپردازند و یا به آن نزدیک شوند و یا در کل توفیق کار برای غدیر را پیدا کنند. شما جزو معدود کسانی هستید که این توفیق شامل حال شما گشته برای شکل کلی کار در مورد فرهنگ غدیر و حال و هوای کار بگویید؟

- البته من با بخشی از عبارات این سؤال موافق نیستم. در طول تاریخ پر فراز و نشیب تشیع، در دوران های خفقان و اختناق که حکومت ها در دست مخالفان فرهنگ غدیر بود، همواره شیعیان جان برکفی بوده اند که به شیوه های گوناگون در این راه با قلم و قدم خویش به فعالیت پرداخته اند. این نکته بسیار قابل بحث است که امروزه صحبت از غدیر برای امثال من نه تنها مؤونه و هزینه ای ندارد بلکه موجب می شود که به قول معروف #171؛ قدر بینیم و بر صدر نشینیم؛. زمان هایی بر تشیع گذشته که به قول شاعر #171؛ یک علی گفتن سر دار آورد سردار را؛. امروزه در میان جامعه شیعه مذهب ایران، اگر امثال من به چنین کاری دست بزنیم کمترین وظیفه خویش را انجام داده ایم؛ در غیر این صورت در پیشگاه خدا و رسول در روز قیامت شرمنده خواهیم بود.

شیعه امروز و همیشه تاریخ مدیون #171؛ میر حامد حسین هندی؛ ها و #171؛ علامه امینی؛ ها و دیگران برکفانی از این دست است که با صرف همه همت و توان خویش به ترویج حقیقت غدیر و حقانیت صاحب آن پرداختند و خود نیز به همراه غدیر جاودانه شدند اما برای اینکه پرسش شما را هم جواب داده باشم، بدون ذره ای تعارف عرض می کنم که همه زندگی را مدیون الطاف مستمر اهل بیت علیهم السلام می دانم و لطف و عنایت آن بزرگواران را در لحظه لحظه زندگی خود و خانواده ام به وضوح مشاهده می کنم.

با اینکه همواره این شاه بیت حافظ: "تو بندگی چو گدایان به شرط مزد مکن که خواجه خود روش بنده پروری داند" آویزه گوشم بوده و به آن معتقدم؛ اما چند کرامت بسیار جالب برای من در حین سرودن این ابیات و همچنین پس از نشر کتاب برایم اتفاق افتاد که یقین دارم که از عنایت خود صاحب غدیر است. اتفاقی که وقوع آن با جریان عادی و محاسبات معمولی برای امثال من محال بود اما "به ذره گر نظر لطف بوتراب کند به آسمان رود و کار آفتاب کند".

* می دانیم بحث غدیر در سالی دقیقاً ممزوج قضیه غیبت کبری و انتظار فرج و دعا است همانطور که پیامبر(ص) در روز غدیر به شکل عجیبی به این مسئله اشاره کامل می فرمایند. در این مورد سخن بگویید.

- انکار، غفلت و فراموشی غدیر توسط مسلمانان باعث تمام مصیبت های بشر شد و انسان ها را از صراط مستقیم هدایت و سعادت به سراسیمگی گمراهی و سقوط سوق داد. فاجعه عاشورا میوه تلخ این شجره شوم بود که لکه سیاه همه تاریخ شد. استمرار این دوری از غدیر که کفران تمام نعمت خدا بود موجب مصیبت غیبت امام از جامعه بشریت گردید. اما بشریت چنان در این مصیبت گرم است که هنوز درک نکرده که چه بلایی بر سرش آمده و چه نعمتی را از دست داده است و به آنچه دارد می نازد و می بالد.

از میان 11 بخش خطابه غدیر علاوه بر این که همه بخش هشتم آن به امام زمان (عج) اختصاص دارد در بخش های دیگر خطبه نیز به کرات از آن حضرت نام برده می شود. علاوه بر آن، اقرار و بیعتی که پیامبر (ص) از مردم حاضر در صحرائ #171؛ جحفه؛ گرفت فقط ولایت امیرالمؤمنین (ع) نبود بلکه به امامت امام حسن و امام حسین و امامان پس از او به خصوص حضرت مهدی علیهم السلام بود و آن حضرت تا روز قیامت پیروان خویش را فرمان داد که این حقیقت را به نسل های پس از خود برسانند.

